

Instytut Pamięci Narodowej

[https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/230508,Pawel-Chojnacki-Emigrejtan-Zygmunt-Nowakowski-18911963.h](https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/230508,Pawel-Chojnacki-Emigrejtan-Zygmunt-Nowakowski-18911963.html)
tml

27.02.2026, 13:52

Paweł Chojnacki: Emigrejtan. Zygmunt Nowakowski (1891–1963)

Pisarz, dziennikarz, aktor, reżyser teatralny, działacz emigracyjny, wieloletni współpracownik Radia Wolna Europa zmarł 4 października 1963 r. w Londynie.

[Emigracja](#) [Kultura](#) [Polska na uchodźstwie](#) [Radio Wolna Europa](#)

04.10

Wychodząc 3 września 1939 r. z nowiutkiej willi, ppor. rez. Zygmunt Nowakowski pozostawiał za sobą świetnie rozwijającą się karierę felietonisty i aktora oraz legendę niezwyklej postaci podwawelskiego grodu.

Jeszcze w lipcu negocjował wszak z wytwórnią Baltic-Film ekranizację teatralnego widowiska *Gałązka rozmarynu*. Nabierała też rumieńców prasowa dyskusja nad jego najnowszą powieścią – ambitnym i kontrowersyjnym thrillerem *political fiction* *Błękitna kotwica*. W artystycznej kuchni czterdziestoosmioletniego twórcy kipiały nie tylko dalsze części zamierzonej trylogii, lecz także inne pomysły literackie. Wśród nich – historia Polski „dla młodzieży traktowana na wesoło, jak powieść”. Już dwa lata wcześniej, po sukcesie czytanki *Puchar Krakowa* (pisownia dawna), która stała się obowiązkową lekturą szkolną, zapowiedział w „Ilustrowanym Kurjerze Codziennym”:

„Odbraźwiłem nieco przeszłość, m.in. podaję inne niż dotychczas zapatrywanie na rolę wojen, kładę nacisk na kulturę i na wielkie postaci dziejowe. Chcę wsączyć młodzieży nowsze odkrycia historyczne, dzisiejsze poglądy na Bolesława Śmiałego, [Jana III] Sobieskiego, Kazimierza Wielkiego. Koncentruję historię Polski dookoła Krakowa. Wszystko, co się w Polsce działo, opłatywało się przecież o te mury”¹.

Do nowego pomysłu mógł powrócić dopiero w Londynie.

Emigrejtan Wychodźstwa

Stałą współpracę z Rozgłośnią Polską Radia Wolna Europa Nowakowski zainicjował 19 grudnia 1952 r. Wygłoszony wówczas przezeń *List do Krakowa* pozwolił mu, według kierującego londyńskim studiem RWE znanego reżysera Leopolda Kielanowskiego, na

„znalezienie właściwego klimatu uczuciowego pogadanek, ułatwił nawiązanie bliskiego kontaktu ze słuchaczami. Mówił do swych znajomych, do mieszkańców Krakowa. [...] Jego gawędy [...] zamieniały się [...] w rozmowy [...] o dawnej i dzisiejszej Polsce”.

Realizująca nagrania pieśniarka i aktorka Włoda Majewska wspominała:

„Był mistrzem gawędy [...]. Mówił, że nie narzuca ona żadnych reguł kompozycyjnych, jest aintelektualna, dopuszcza rozległą liczbę wątków, powtórzenia i bezpośrednie zwroty do słuchacza, przede wszystkim jednak [...] jest swobodną rozmową [...], a jej najważniejszym nośnikiem jest anegdota. Mnóstwo anegdot!”.

Kielanowski:

„Gawędy Nowakowskiego nie są opracowywane językiem pisany. Przeciwnie, jest to – *par excellence* – język mówiony. [...] Styl [...] nabiera właściwego blasku, słowa lśnią kolorami, gdy się czyta jego gawędy na głos”.

Majewska:

„Miał śliczny głos”.

[Czytaj artykuł Pawła Chojnackiego *Emigrejtan. Zygmunt Nowakowski \(1891-1963\)* na portalu przystanekhistoria.pl](#)

Polecamy:

- [Paweł Chojnacki: „Wartość z gatunku rzeczy bezpowrotnych”. Zygmunt Nowakowski o polskiej stolicy](#)
- [Paweł Chojnacki: Emigracyjny Jasienica](#)
- [Paweł Chojnacki: O prozie politycznej Zygmunta Nowakowskiego](#)
- [„Kulisy historii”, odc. 68: „Zygmunt Nowakowski: pisarz osobny”](#)
- [„Rubikon”. Dodatek prasowy na 130. rocznicę urodzin Zygmunta Nowakowskiego](#)

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

Emigracja, Kultura

Biografie

